

vzlasti po Krajni nam. slavne djanja; ruliti, serb. ruljati plorare heftig weinen; rob Sklave, ein verabscheuungswürdiger, ruchloser Mensch, cf. diminutivum primek Robič. Koliko osebnih in krajevnih imen da se razjasnovati le iz staroslov. ali iz drugih narečij slovanskih na pr.: Pristav serb. servus villicus; Lebar iz leb, hleb Brodbäcker; Berjak pr. barjak Fahne, barjaktar Fähnrich; Keše, kiša Rüssel; Pober, pobro Junker, ali rus. povar Koch na pr. povar povara nikogda ne odobrjejet ein Koch empfiehlt nie den andern; Žerovna (Žirovnica) serb. žirovan fertilis glandibus; Bésnica, Bešinc rus. ali stsl. bjes der Dämon, serb. Wuth; Rasuplje serb. razlupati zerschlagen, poljsk. rozlupać, subst. rozlup Steinbreche (cf. nemšk. Grosslup); Bruhanja vas stsl. bruh, gr. lat. bruchus, locustae species; jad-jedinšina Elend, ilir. jad das Weh, Kummer, Gift; doba Zeitpunct, Zeitperiode. Stika sveti in sveti (subst. in adj.) cf. Dante, Tasso porto (subst. i verb.), volto (subst. i partic.); njega i snega je po izvirniku. Hanc veniam petimusque damusque vicissim. Hor. — Ilircem oponaša napačno rabo svojivnega zaimka na pr. da ljubite vašu bratju, otvorite vaše grobe, spomenite vaših djeda' slavna djela, češ, sunt delicta, quibus ignovisse velimus — vendar kaže na Dobrovskega, na Kranjce, kateri brez potrebe napačnega usus loquendi novejši čas ne posnemajo več v pisanji; tako naj bi i serbski sicer izverstni pisatelji pazili — a — „Que nos sentimens — Ne se masquent jamais sous de vains compliments“ (Molière). — Aleksander t. j. Véliki, kralj Macedonski. — Juri Kastriotić, r. v Kroji l. 1404, u. 1467, kralj Epirski in Albanski, Turkom strašilo, torej nazvan Skenderbeg t. j. knez Aleksander, mogočen, v spominu kakor tá. — Marko Kraljević, r. v Prizrenu, umorjen l. 1396, junak kakor uni, opevan in preslavljan v premnogih narodnih pesmih, Heroslav Ilirski itd.

L. 1843 priobči Kraničan tudi v „Illyr. Bl.“ Nr. 16. „K rojstnimu godu presvitliga cesarja Ferdinanda I.“ po laški: Odimi — o Vecchio vigile etc. — l. 1836 cesarici Avstrijski zložil Bindocci — poslovenjeno odo (času), v kateri ga ogovarja ter zarotuje, naj god „Dan blagi sreče mésic saj, — Naj léto, sto lét bo!“ Kitica prva je na pr.:

Poslušaj stari me čuvájl
 Ti, ki mu udov urnih pridno
 Naráša se vsak miglej več,
 Ki prideš, prihrušiš nevidno,
 In 'z vekov srede zgineš spet,
 K' ti Kron jih zročil je itd. —

Kako v okom priti popačenosti mladine?

Da se tudi od strani šole na otroke vpliva in vplivati mora, to je znano. A ker je otrok še slaboten, neiskušen, reven, in hudobij sveta

še ne pozna, naj mu šola na pomoč pride, ter mu pot poštenosti in nrvnosti kaže. Pa ker so med učenci tudi poredni, hudomušni, termoglavi, ter že iz dóma pokvarjeni, in ker ti poslednji perve kaj radi za saboj potegnejo, nastane vprašanje: Kako naj šola vpliva na učečo se mladež — kolikor je na njej — da se pregreški v šolo ne vrivajo, ali če so se vrinili, kako jih odstraniti?

1. Da bode učitelj mogel vspešno delovati na polji nrvnosti — toraj proti napakam učencev — naj bode v lepi, hvalevredni edinosti in zastopnosti z g. katehetom. Verouk učenca pred vsemi drugimi predmeti uči nrvnosti, in ako to spolnuje, kar ga verouk uči, bode srečen in pošten. Kajti, ako ima tanko vest, bode tudi takrat lepega obnašanja, kadar ga učitelj ne vidi; in to doseči bode le mogoče v edinosti učiteljskih oseb. Zatoraj rekel je Albert III., vojvoda Bavarski: „Izredite mladež najprej za Boga in zavolje Boga, in potem še le za svet. Moj sin naj bode najprej kristjan, potem človek in zadnjič še le knez“. In Wellington pravi: „Ohne Massregeln zur sittlichen Erziehung werdet ihr nur raffinierte Teufel erziehen“. Verouk pa je podlaga nrvnosti.

In če bodo g. g. katehetje in učitelji v soglasji delovali, bode gotovo — akoravno ne vse — veliko hudega odvernjenega.

2. Mora biti učitelj sam vzor vseh kreposti, ktere od učenca tirja in tirjati dolžnost ima. Kajti če kje, gotovo tu velja prigovor: „verba movent, exempla trahunt“. Ker to velja pri odraslih, koliko bolj pri otrocih; učitelj jim je zrcalo, v katerem se mladež ogleduje, je knjiga, iz ktere bere; kajti ona bolj na to gleda, kar se dela, kakor na tisto, kar se ji pripoveduje.

Stavijo naj se ji verh tega pred oči zgledov v resnici krepostnih ljudi — posebno mladosti — v jeziku za otroke umljivem. Lepo zbirko jih imamo v cerkveni povestnici, v svetovni zgodovini, kakor tudi v novejših na svetlo prišlih knjižicah, nalašč v to spisanih. (Glej: Dragoljubci, Peter rokodelčič, Vrtec, spisi Krištof Šmida i. t. d.) Nasproti naj se jim tudi pripoveduje o hudobnih s posebnim studom nad hudobijo tacih, kakor: Kajn, Absalon in dr. Popolnoma nepripravno zato se mi pa zdi 94. berilo: „Lagati ni smeti!“ — iz družega berila, ker to ni popolnoma na nrvni podlagi.

Nasprotno pa jim naj kaže krepostne ljudi v vsej svetlobi. Kako se je boril Egiptovski Jožef, nedolžna Suzana, sv. Neža in dr. Tudi v sedajnosti nam ne primanjkuje v to pripravnih zgledov. Ko jim tako kaže stud zavolje pregreškov in veselje nad dobrimi lastnostimi krepostnih (ljudi), naj jih ob enem nagiblje, naj tudi sami hudo studijo, ter se vadijo kreposti. Se ve da bode videl in spoznal, da vse njegovo prizadevanje ne bode imelo vselej dobrega vspeha.

3. Zdi se mi toraj neobhodno potrebno, kjer je le mogoče, biti v soglasji s stariši učencev, kajti, kjer tega ni, smelo rečem, da je nemo- goče mladeži kaj koristiti.

Kaj pomaga, ako učitelj to ali ono določi, da bi otroka odvadil pregreškov, če pa potem starši učitelja, kolikor le mogoče in sicer v pričo otroka, z blatom omečejo — to skušnja uči —, ter znabiti od otroka — se ve da le sebi in otroku na kvar — ravno nasprotno tirjajo? Kjer pa se da doseči edinost med stariši in šolo, tam se vidi dober sad.

4. Da bode učitelj spačenost učencev laglje zabranjeval, naj si pridobi ljubezen svoje mladeži. Pa nikar naj ne misli, da bi potem ne smel kaznovati, kajti še le potem bode mladež učitelja v resnici ljubila ter mu bode v resnici vdana, kadar bo spoznala, da ji le dobro hoče, da je hoče izrediti v koristne ude cerkve in države.

Naj jo spremlja o lepih prostih dnevih pod milo nebo, tam se naj z njo prav očetovsko razgovarja, in ravno o taki priliki bode spoznal pregreške njene, ter jo potem toliko laglje h kreposti nagibal. Prostosti njene pa naj preveč ne omeji. Učitelj naj učence svoje v resnici ljubi, in kdo bi ne ljubil nedolžne mladine! akoravno napake nad seboj ima, in zavračevaje jo od razvad, skazoval ji bode pravo ljubezen.

Nepokvarjena mladež zna dobro ločiti, jo li učitelj v resnici ali le na videz ljubi. Kakor hitro pa učitelj ljubezen in vdanost učencev si pridobi, potem mu ne bo težko jih vladati, ter jih hudega obvarovati, ali če so že razvajeni, jih na pravo pot pripeljati.

5. Vse to pa ne bode imelo prav vselej zaželjenega vspeha, zatoraj je tudi kazen potrebna. Pri otrocih zapazi se velikokrat lažnjivost, trmoglavost, nepokorščina in druge tem enake napake. Skoraj — rekel bi — je najtežje otroke bolj revnih staršev kaznovati, ker ravno le-ti zamerijo učitelju najbolj. Nekaj se pa vendar mora zgoditi, da se mladež odvadi napak.

Kazen naj bode pregrešku vselej primerna; v jezi naj se ne kaznuje; morebiti bi se tacemu učencu drugi dan še le kazen napovedala. Večkrat kaže mladež v napakah izredne zmožnosti, zatoraj je skerbeti, da se te v dobre spremenijo. Gozd se hitro spremeni v pepel, ravno tako hitro zatró se zmožnosti mladosti, pravi Seneca. Najpervo je treba učenca vaditi pokorščine, reda in snage, posebno je tudi paziti, da imajo vsi in vsekdar roke na klopi; tudi ne smejo med seboj kupčevati in menjevati.

Naj si toraj učitelj vse prizadene ter uči mladež: a) pokorščine; b) rednosti in pridnosti; c) odkritoserčnosti, resnicoljubnosti in poštenosti; d) spravljivosti in vljudnosti in slednič naj jo varuje; e) z vso močjo in z vsem svojim vplivom nenravnosti. Če bi se toraj po teh ali enacih vodilih ravnalo, bode učitelj od svojih bivših učencev, pa že odrastlih in

skušenih mož hvalo žel, ljubezen njihova ostala mu bode, to skušnija poterjuje. Zatoraj rečem: Gani se verli ratar, če ti je mar poznega vnuka zahvala.

Inocencij. *)

Názorni nauk v drugem razredu ljudske šole.

Znano je vsacemu ljudskemu učitelju, da pouk v realijah v ljudskih šolah ni družega, nego názorni nauk, katerega je treba pridno obdelovati po vseh razredih. V prvem razredu je názorni nauk glavna stvar, ker budi um in vadi otroke govoriti. Brez názornega nauka na najnižej stopnji poučevanja ni nobenega napredka, to je znano vsacemu učitelju, in bilo bi smešno, ako bi to stvar še povdarjal. Namén mojim vrsticam je samo ta, da opozárjam ljudske učitelje, naj bi ne zanemarjali tega nauka tudi po družih, višjih razredih. Posebno v drugem razredu ljudske šole je názorni nauk ravno tako potreben, kakor v prvem, ako želi učitelj s svojimi učenci vspešno napredovati. Tu ne zadostuje, da učitelj berilne vaje rečno obravnava, nego treba je tudi posámeznega názornega nauka, da se otroci vadijo v mišljenji in pravilnem govorjenji. Pred vsako berilno vajo naj bi se učitelj razgovarjal z otroki vsaj četrte ure o najpotrebnejših stvaréh, ki so človeku v življenje, recimo: o hrani, obleki, stanovanji i. t. d. Taki razgovori naj bi bili priprava k dotičnemu berilu in naj bi dotično berilo razjasnjevali; zna se, da se je treba k temu vselej dobro pripraviti. Učitelj naj pri tacih vajah gleda posebno na to, da otroci v popolnih stavkih in razločno odgovarjajo.

Pokazati hočem tukaj le nekoliko tacih vaj, ki se mi potrebne zdé pred obravnavo berilnih sestavkov, da se otroci vadijo v mišljenji in govorjenji.

1. V a j a.

Hrana, obleka in človeško stanovanje.

Otroci! vsak izmed vas zna: ako hočemo živeti, treba nam je jesti in piti. Vse to, kar jemó, imenujemo jed; a to, kar pijemo, imenujemo pijačo. Kako imenujemo to, kar jemó? kar pijemo? — Jed in pijačo skupaj imenujemo z jedno besedo: hrana ali živež. Kadarkoli bode te slišali ali brali besedo hrana ali živež, mislite si, da je to jed in pijača. — Jedi, ki jih jémo póstne dni, imenujejo se postna jedila, a jedi, ki jih jémo druge dni, imenujejo se mesna jedila. — Jedila, katerih ni treba niti kuhati niti péči, recimo: jabolka, hruške, imenujejo se présna jedila. — Kdo mi zná vse to povedati, kar vam sem jaz povedal? — Ti Jožek, povédi mi, česa nam je treba, da živimo? (Jedi in pijače). Kaj je jed? kaj je pijača? (To, kar jémo, je jed; kar pijemo, je pijača). — Kako imenujemo jed in pijačo z jedno besedo?

*) Objubljeno prošimo!